

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 105 (1853), 26 lipca 2019 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski • Patrycja Sasnal • Rafał Tarnogórski

Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Sebastian Płóciennik • Justyna Szczudlik • Daniel Szeligowski

Jolanta Szymańska • Marcin Terlikowski • Szymon Zaręba • Tomasz Żornaczuk

Węgiersko-rosyjskie stosunki gospodarcze

Veronika Jóźwiak

Podstawę węgiersko-rosyjskich stosunków gospodarczych stanowi energetyka. Zacieśnienie przez Węgry relacji politycznych z Rosją po 2010 r. nie wiązało się z istotnym wzrostem dwustronnych obrotów handlowych i inwestycji ani ze zwiększeniem rosyjskich wpływów poza sektorem energetycznym. Unijne sankcje gospodarcze nałożone na Rosję oraz wprowadzenie przez nią kontrsankcji w 2014 r. spowodowały wyraźny spadek węgierskiego eksportu do Rosji. Nie przyniosło to jednak znaczących strat dla gospodarki Węgier.

Energetyka. Kluczowym dla obu stron sektorem gospodarki jest energetyka. W celu bezpośrednich negocjacji cen na najwyższym szczeblu politycznym państwowa spółka MVM wykupiła w 2013 r. wszystkie udziały spółki córki niemieckiego koncernu E.ON na węgierskim rynku gazowym. Wiązało się to z przejęciem zobowiązań wynikających z umowy z Gazpromem na dostawę gazu. Węgry pokrywają 80% swojego zapotrzebowania na gaz z rosyjskiego importu. Tani gaz i energia elektryczna to dla węgierskiego rządu kwestia zasadnicza w kontekście zapewnienia niskich opłat za media. Cena detaliczna gazu i energii elektrycznej na Węgrzech należy do najniższych w UE, przy uwzględnieniu siły nabywczej. Przyczyniło się to do sukcesu Fideszu w wyborach parlamentarnych w 2014 i 2018 r.

Projektem uzależniającym węgierską gospodarkę od Rosji na dziesięciolecie jest budowa przez rosyjską spółkę Rosatom dwóch nowych reaktorów elektrowni jądrowej w Paks. Udzielony na jego realizację rosyjski kredyt wynosi 10 mld euro i stanowi ok. 10% węgierskiego PKB. Szczegóły umowy na rozbudowę elektrowni w Paks nie są znane. Została ona zawarta w styczniu 2014 r., dwa miesiące przed aneksją Krymu przez Rosję, i stanowiła dla niej podstawę dalszego zacieśniania stosunków z państwem członkowskim UE w okresie poważnych napięć z Unią.

Umacnianie relacji gospodarczych w dziedzinie energetyki – i tym samym politycznych – przez rząd Viktora Orbána z Rosją jest możliwe dzięki pozytywnemu nastawieniu węgierskiego społeczeństwa do tego państwa. Z badań z 2018 r. wynika m.in., że znakomita większość Węgrów przecenia potencjał militarny i gospodarczy Rosji. 43% respondentów uznało, że więcej niż ona na obronę wydają tylko USA. Na sympatię Węgrów do Rosji nie wpłynęła negatywnie jej agresja na Ukrainę. Spośród zwolenników poszczególnych partii politycznych poziom sympatii do Rosji jest najwyższy wśród wyborców Fideszu – 59%. Jako najbliższego sojusznika Węgier 51% z nich wybrałoby Rosję, a 39% – Stany Zjednoczone.

Sankcje i embargo a węgiersko-rosyjska wymiana handlowa. Rosja była trzecim największym partnerem handlowym Węgier w 2013 r., czyli przed wprowadzeniem przez UE sankcji na Rosję oraz nałożeniem przez nią kontrsankcji na towary rolno-spożywcze pochodzące z UE. W 2016 r. była na 14. miejscu. Zmniejszenie się jej znaczenia dla węgierskiego handlu zagranicznego wynikało przede wszystkim ze spadku ceny ropy naftowej i – w związku z tym – wartości rosyjskiego importu, na który składały się prawie wyłącznie surowce energetyczne. Jednocześnie Rosja w 2013 r. była 13. największym rynkiem zbytu dla Węgier, w 2016 r. – 16., a w 2018 r. – 19., z udziałem odpowiednio 2,9%, 1,5% i 1,4% w całym eksporcie. Wartość węgierskiej sprzedaży do Rosji znacząco, bo o ok. 40%, zmalała w latach 2013–2016, mimo że w tym samym okresie wartość eksportu ogółem wzrosła o 13%.

W strukturze węgierskiego eksportu do Rosji nadal dominują artykuły przemysłowe (w tym farmaceutyczne), maszyny oraz urządzenia mechaniczne i transportowe. Produkty rolno-spożywcze stanowiły w 2013 r. ok. 11%, a w 2017 r. ok. 14% eksportu do Rosji – odpowiednio 265 mln oraz 247 mln euro. Wskazuje to na stosunkowo niewielki wpływ rosyjskiego embarga nałożonego na produkty żywnościowe na węgierski eksport. O niezależnych od kontrsankcji przyczynach spadku wartości węgierskiego wywozu świadczy fakt, że negatywny trend rozpoczął się przed ich wprowadzeniem – w pierwszej połowie 2014 r., we wszystkich ważnych dla wymiany handlowej branżach. Trend ten mógł być związany z ogólnie słabą kondycją rosyjskiej gospodarki.

Mimo to węgierski rząd przypisuje zmniejszenie wolumenu dwustronnych obrotów handlowych wyłącznie sankcjom. Według jego kalkulacji straty w szacowanym zysku z eksportu do Rosji po 2014 r. wynoszą łącznie ok. 7 mld euro. Są to opinie powielane przez polityków Węgierskiej Partii Socjalistycznej. Obliczenia te są zawyżone – bazując na danych z 2013 r. i przy założeniu, że wartość eksportu nie zmieniałaby się w kolejnych latach, można określić, że straty za okres 2014–2018 wynoszą łącznie 3,6 mld euro. Tymczasem szacunki rządu wskazują na przypuszczenie, że bez sankcji wartość węgierskiego eksportu do Rosji sukcesywnie rosłaby o ok. 10% z roku na rok po 2013 r. Taka hipoteza nie znajduje potwierdzenia w trendach w handlu dwustronnym z lat 2008–2013, kiedy wzrost ten wynosił średnio 2,44% rocznie.

Inwestycje. Obecność rosyjskiego kapitału na Węgrzech nie jest znacząca ani dla Węgier, ani dla Rosji. Skumulowana wartość rosyjskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) na Węgrzech w 2017 r. wyniosła 65 mln euro, co stanowiło 0,08% wartości BIZ w tym kraju. Według rosyjskich danych w 2016 r. Węgry zajmowały 11. miejsce wśród odbiorców inwestycji bezpośrednich Rosji w Europie Środkowo-Wschodniej, z udziałem 0,06% w skumulowanej wartości wszystkich rosyjskich inwestycji zagranicznych. Z kolei znaczące inwestycje posiadają w Rosji m.in. węgierskie przedsiębiorstwo naftowe MOL, węgierski bank detaliczny OTP czy koncern farmaceutyczny Gedeon Richter. Według węgierskich statystyk skumulowana wartość węgierskich BIZ w Rosji w 2017 r. wyniosła 653 mln euro – 2,6% wszystkich węgierskich BIZ.

Poza sektorem energetycznym Rosja posiada na Węgrzech jedynie kilka znaczących inwestycji. Należy do nich Sberbank, będący własnością rosyjskiego skarbu państwa. Z kolei rodzina Rachimkułow posiada 7,4% udziałów w OTP. W marcu br. z Moskwy do Budapesztu przeniósł swoją siedzibę kontrolowany przez rząd rosyjski Międzynarodowy Bank Inwestycyjny – niegdyśjszy bank rozwoju państw RWPG. Węgry ponownie stały się udziałowcami tej instytucji w 2018 r. Władze węgierskie zapewniły jej siedzibie i rosyjskim pracownikom przywileje i immunitety dyplomatyczne. Od 2010 r. rosyjscy inwestorzy (oraz stojący za nimi państwowy Wnieszekonombank) są większościowymi udziałowcami w należących wcześniej do ukraińskiej grupy stalowej ISD zakładach metalurgicznych Dunafer. Zarówno węgierski rząd, jak i związani z nim prywatni inwestorzy wielokrotnie bezskutecznie próbowali negocjować odkupienie pakietu kontrolnego nieprzynoszącej zysków firmy. Rosja odmawia transakcji, ponieważ prawdopodobnie chce utrzymać możliwość wykorzystania huty jako dostawcy do budowy nowych reaktorów elektrowni jądrowej w Paks.

Wnioski i perspektywy. Rosja nie ma na Węgrzech mocnego zaplecza gospodarczego poza sektorem energetycznym. Ani przed wprowadzeniem sankcji, ani obecnie nie należy do najważniejszych odbiorców węgierskich towarów, a jej inwestycje na Węgrzech są nieznaczące. Dane statystyczne nie potwierdzają tezy, jakoby unijne sankcje przeciwko Rosji przyniosły znaczące straty dla węgierskiej gospodarki. Na tę tezę powołują się Węgry, sygnalizując potrzebę zniesienia tych ograniczeń. Z jednej strony jest to zatem komunikat o podłożu politycznym – jeden z licznych gestów wykonanych w kierunku władz rosyjskich przez węgierski rząd. Liczy on w zamian na niskie ceny surowców, które może wykorzystać do zapewnienia stabilności w polityce wewnętrznej. Z drugiej strony władze węgierskie mogą być przekonane o opłacalności rozwijania relacji gospodarczych z Rosją. W ramach programu otwarcia na Wschód rząd dąży do zwiększenia udziału w węgierskim eksporcie państw spoza UE do jednej trzeciej. Otwartość na kontakty polityczne i gospodarcze z Rosją ułatwiło pozytywne nastawienie węgierskiego społeczeństwa do tego państwa, a prowadzenie takiej polityki cechowało wszystkie węgierskie rządy po 2002 r.

Znaczenie Rosji dla węgierskiej gospodarki wykracza daleko poza wartość obrotów handlowych i inwestycji. Państwo to swoją długofalową obecność na Węgrzech buduje poprzez umowy energetyczne, w tym szczególnie rozbudowę elektrowni w Paks. Dzięki skali tego przedsięwzięcia zyskuje wpływ na politykę wewnętrzną Węgier i może rozszerzać swoje interesy gospodarcze na inne sektory. Negocjacje kolejnej długoterminowej umowy gazowej zapewniającej dostawę na okres po 2021 r. prawdopodobnie odbędą się podczas zapowiadanej na koniec października br. wizyty prezydenta Władimira Putina na Węgrzech.

Tabela. Wymiana handlowa Węgier z Rosją w mld euro

Strumień handlu	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Eksport	~2,4	2,12	1,54	1,43	1,71	1,54
Import	~6,15	5,42	3,28	2,37	3,19	3,89
Bilans	-3,4	-3,3	-1,74	-0,94	-1,48	-2,35

Źródło: oprac. własne na podst. danych węgierskiego urzędu statystycznego KSH.